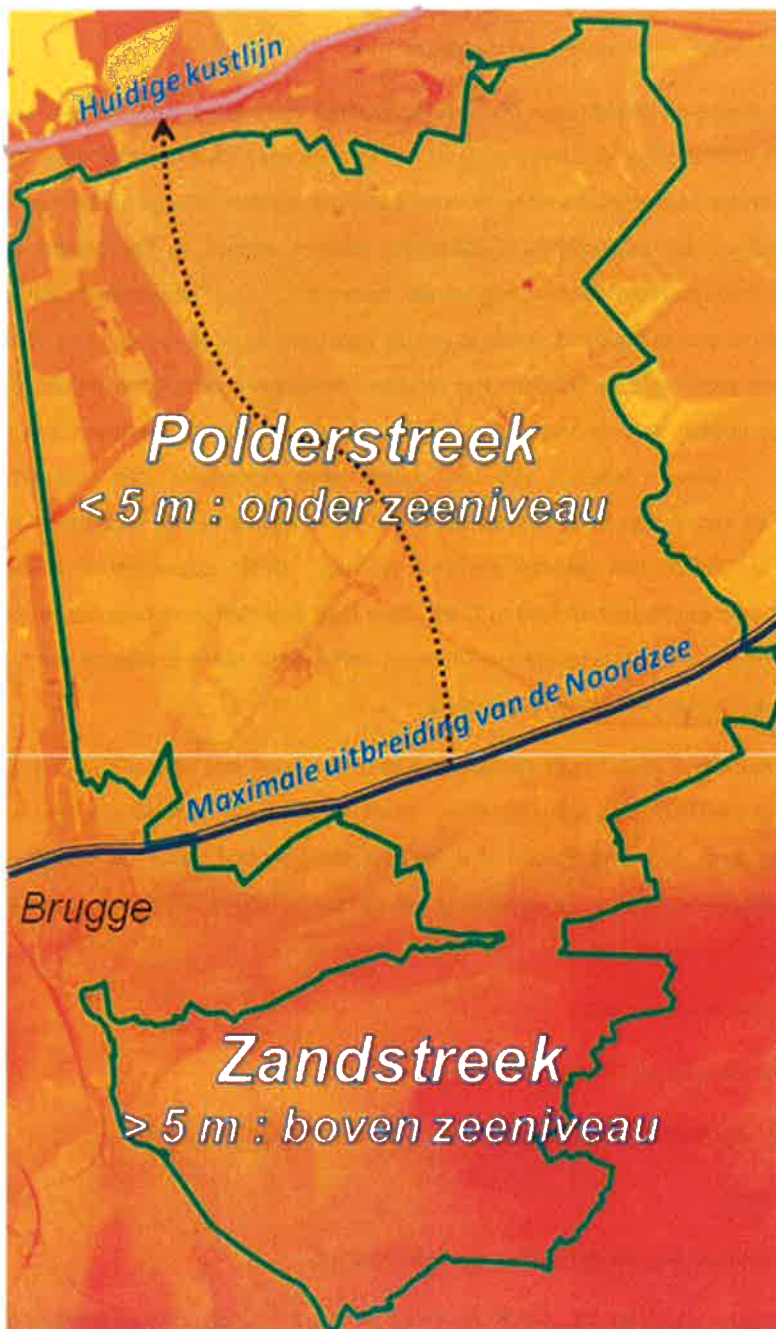

Ruimtelijke situering

Reliëf van de Oostkustpolder

Het gebied van de Oostkustpolder kan in twee landschappelijke eenheden worden ingedeeld. Het **noordelijke gedeelte** komt grotendeels overeen met het gebied dat sinds de 12^e eeuw buiten – dus ten oosten van – de Blankenbergse Dijk (ook “Gentele” genoemd) in fasen werd ingepolderd, en waarbij de belangrijke getijdengeul die het Zwin was, systematisch werd teruggedrongen. We spreken hier over de **echte polders** in de aardrijkskundige en bodemkundige betekenis van het woord. De zuidelijke grens wordt traditioneel gevormd door de **5-meter-hoogtelijn**. Deze lijn komt grosso modo overeen met de meest zuidelijke uitbreiding van de belangrijke overstromingen van de 4^e tot de 8^e eeuw. Het is tevens de zuidgrens van het gebied aan de Noordzee dat we de Vlaamse kustvlakte noemen, en dat tot op vandaag door de zee overstroombaar is. Geologisch wordt de scheiding tussen de kustvlakte en de zandstreek

gevormd door een pleistoceen¹ duin die loopt van Oudenburg over Brugge tot Aardenburg. De polders zijn derhalve in hun eerste fase van groei (schorren) op zuiver natuurlijke wijze ontstaan, nl. door sedimentatie van

¹ Het Pleistoceen is een geologisch tijdvak dat begon rond 2,5 miljoen jaar geleden en eindigde omstreeks 11.500 jaar geleden. In het Pleistoceen zijn er een 50-tal meer of minder koude ijstijden geweest, telkens gescheiden door warmere tussenijstijden.

in het zeewater aanwezige slibdeeltjes. Eens de schorren voldoende hoog waren opgeslibd, kon het gebied worden ingedijkt. Dit is de kunstmatige fase, met de mens als hoofdrolspeler. De laagste zones in de polders liggen tussen de 2,00 m en de 2,50 m TAW², de hoogste rond de 5,00 m TAW.

Ten zuiden van de pleistocene duin begint de **zandstreek**. De bodem in zandig Vlaanderen vindt zijn ontstaan in de IJstijden. Tijdens de maximale uitbreidingen van het poolijs stond het zeeniveau tot 100 meter lager dan nu. Het Noordzeebekken was een droge en kale vlakte waar de noordenwestenwinden vrij spel hadden en de bodemdeeltjes zuidwaarts opwaaiden. De zwaardere (zand)deeltjes werden afgezet in het gebied dat tegenwoordig Zandstreek heet, de lichtere (leem)deeltjes nog verder zuidwaarts. Zo is te verklaren dat de bodemkundige indeling van Vlaanderen grotendeels het gevolg is van de selectieve werking van de wind op de gronddeeltjes in het Noordzeebekken gedurende de IJstijden. Het zandige gedeelte van de Oostkustpolder, dat grotendeels overeenkomt met het gebied van de voormalige Polder Sint-Trudoledeken, vertoont enkele landschappelijke bijzonderheden. Meest bekend zijn de Assebroekse Meersen, een natuurlijk overstromingsgebied, dat jaarlijks en vooral tijdens de winter overstroomt. De meersen of moerassen zijn depressies in de zandstreek die ca. 10.000 jaar geleden gevormd werden. Grote oppervlakten worden ingenomen door veenbodems. Ze liggen gemiddeld op 5,00 m TAW. Deze lage gebieden gaan naar het oosten toe bijna naadloos over in het licht heuvelend kustgebied van Oedelem-Zomergem. Met een hoogte van ± 24 meter boven zeeniveau is dit het hoogste punt van het poldergebied.

De begrenzing van de Oostkustpolder komt, zoals hoger gezegd, niet meer overeen met de (semi)natuurlijke grenzen van de vroegere Polders die er thans deel van uitmaken. In de loop van de eeuwen zijn heel wat grenscorrecties doorgevoerd, zoals o.m. door het graven van het Boudewijnkanaal, door de definitieve vastlegging van de rijksgrens met Nederland en door de uitbreiding van de bewoning, vnl. in de randgebieden, zoals te Knokke-Heist en te Brugge.

De tegenwoordige grenzen zijn in grote lijnen als volgt:

- in het noorden: de grens van de bebouwde zones van Knokke en Heist
- in het oosten: de rijksgrens met Nederland en de grens met de provincie Oost-Vlaanderen
- in het zuiden: de Gentse Vaart
- in het westen: de bebouwde zones van Brugge en het Boudewijnkanaal

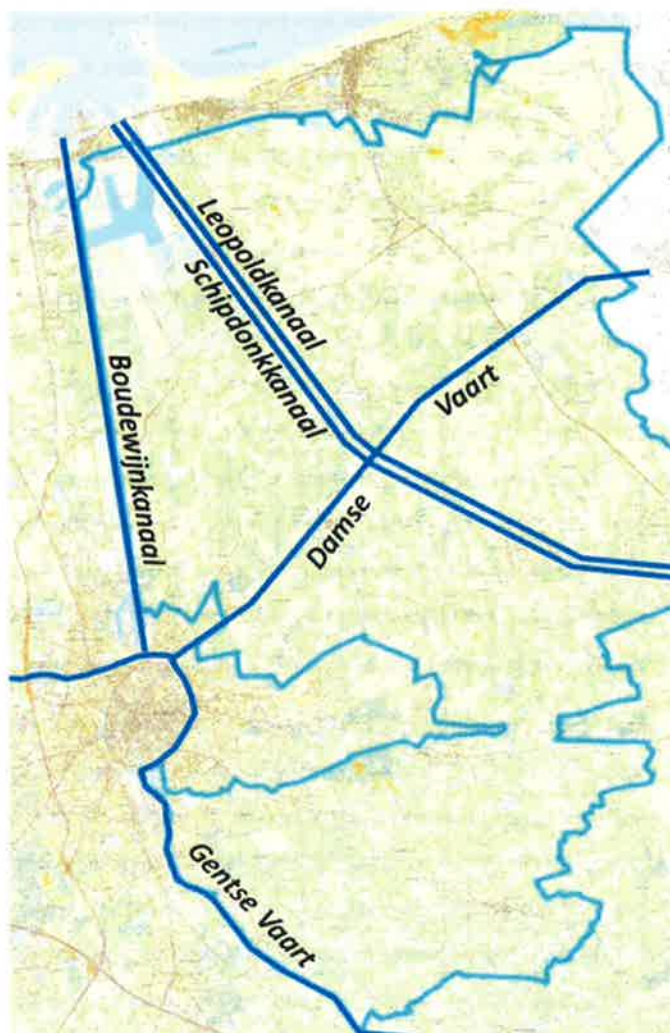
Het ambtsgebied van de Oostkustpolder bedraagt ca. 20.930 hectaren en strekt zich uit over de gemeenten Brugge (deelgemeenten Koolkerke, Dudzele, St.-Kruis, Assebroek en St.-Michiels), Knokke-Heist (alle deelgemeenten), Damme (alle deelgemeenten), Oostkamp (deelgemeente Oostkamp), Beernem (deelgemeenten Beernem en Oedelem) en Maldegem (deelgemeenten Maldegem en Middelburg).

² TAW = Tweede Algemene Waterpassing, d.i. het referentiepeil ten opzichte van dewelke de hoogtemetingen in ons land worden uitgedrukt. 0 m TAW komt overeen met het gemiddelde laag laagwater bij springtij (GLLWS) te Oostende. Deze 0-waarde ligt 2,33 m lager dan de Nederlandse referentiehoogte, het Normaal Amsterdams Peil (NAP).

Hydrografie

De Oostkustpolder behoort tot één van de meest typische kanaallandschappen in Vlaanderen. Niet minder dan vijf kanalen doorkruisen het gebied. De meest bekende bij het grote publiek is wellicht de **Damse Vaart** (of het Kanaal Brugge-Sluis). Het tracé van de Damse Vaart ligt voor een groot deel in de bedding van het vroegere Zwin en verbindt Brugge met Sluis. Dit kanaal heeft vooral een **recreatieve functie**. Het hengelen is een attractieve bezigheid, maar ook varen, zwemmen en schaatsen, alsook wandelen en fietsen op de kanaalbermen zijn populair. Het kanaal wordt beheerd door het provinciebestuur. Het waterpeil wordt het jaarrond op ongeveer 4,30 m TAW gehouden. Dit geeft aan de polder de mogelijkheid om in het droge zomerseizoen (1 april tot 1 november) een deel van **de polder te bevoeien**. Het betreft hier de voormalige Polder van Romboutswerve, de Polder 's Heer Baselishoek, de Polder Den Brouck, de Polder van Stampaertshoek en de Sint-Jobspolder. De bevoeiing gebeurt via elf watercaptatiepunten, verspreid over de gehele lengte van het kanaal.

Het **Boudewijnkanaal** (Kanaal Brugge-Zeebrugge) is een scheepvaartkanaal en verbindt de Brugse Ringvaart met de Noordzee. Het peil staat, samen met de dokken in het Zeebrugse achterhavengebied, permanent op 3,50 m TAW. Dit kanaal vervult **geen enkele functie in het kader van het lokale waterbeheer**. Aangezien het kanaal brak water bevat, is de saliniteit van het oppervlaktewater en grondwater in de aangrenzende polderzones merkkelijk hoger dan elders. Om die reden werd, bij de aanleg van het kanaal omstreeks het jaar 1900, de Zijdellingse Vaart gegraven, parallel met het Boudewijnkanaal en over de ganse lengte ervan. Via deze bermsloot wordt het bevoeiingswater over de Dudzeelse polders gestuurd en verdeeld. Dit bevoeiingswater is afkomstig van de Brugse Ringvaart (peil \pm 5,70 m TAW), waar de Oostkustpolder ter hoogte van de Dampoort een watercaptatiepunt beheert.

Het kanalenstelsel binnen de Oostkustpolder

De **Afleidingsvaart van de Leie of Schipdonkkanaal** (lokaal "de Stinker" genoemd) werd gegraven in de periode 1846-1860 en verbindt de Leie met de Noordzee. Het kanaal loopt over een lengte van 56 km vanaf Deinze tot Zeebrugge, waar ze in de Noordzee uitmondt. De aanleg van het kanaal vindt zijn oorsprong in de vervuiling van de Leie door de vlasindustrie rond Kortrijk. Om het vervuilde water van de Leie niet doorheen Gent te laten stromen, werd stroomopwaarts van Gent een nieuwe verbinding gemaakt tussen de Leie en de Noordzee. Hierdoor kon men ook het peil van de Leie beter beheersen, waardoor het overstromingsrisico te Gent verminderde. Tegelijk ontstond een nieuwe, handige waterweg richting Brugge. Vanaf de wijk Strobrugge ten noorden van Maldegem loopt het Schipdonkkanaal, dat hier een streefpeil 3,30 m TAW heeft, parallel aan het Leopoldkanaal. Het waterregime van het Schipdonkkanaal is in principe onafhankelijk van dat van de polderstreek waar ze doorheen loopt, maar door de gezamenlijke uitmonding in de Noordzee bemoeilijkt ze enigszins de afwatering van het Leopoldkanaal en bijgevolg ook de polderpeilen.

Het **Leopoldkanaal** (in de volksmond "de Blinker" genoemd) is gegraven in de periode 1843-1854, dus kort na de Belgische onafhankelijkheid. Nederland verhinderde na de scheiding de 'natuurlijke' afvloeï van de polderwaters van het noorden van West- en Oost-Vlaanderen via Zeeuws-Vlaanderen naar de Westerschelde. Daardoor was de Belgische Staat gedwongen in een eigen afwatering te voorzien. Het Leopoldkanaal, ook Leopoldsvaart genoemd, werd gegraven onder het bewind van koning Leopold I. De situering van het kanaal aan de noordrand van de provincie Oost-Vlaanderen, vlakbij de Nederlandse grens, was tevens bedoeld als een militaire linie ter verdediging van het jonge België. Het kanaal is ongeveer 46 km lang en loopt, van oost naar west, over het grondgebied van de gemeenten Assenede, Sint-Laureins, Maldegem, Damme, Knokke-Heist en Brugge. **Het Leopoldkanaal is de slagader voor de polders van de Zwinstreek en het Meetjesland**, die gezamenlijk zo'n 40.000 hectaren omvatten. Daar de polders gemiddeld op 3,00 m TAW liggen en voor hun afwatering van het Noordzeepil afhankelijk zijn, moet het streefpeil kunstmatig laag worden gehouden. Er kan immers maar water geloosd worden wanneer het zeepeil lager staat dan het polderpeil, dus bij eb. Gemiddeld bedraagt het **streefpeil** van het Leopoldkanaal **1,50 m TAW**. In de jaren '80 van vorige eeuw is onder de waterbeheerders van de regio overeengekomen dat er een **streefpeil van 1,30 m TAW** zou aangehouden worden in de **winterperiode**, d.i. van 1 november tot 1 maart. Het hoogste (bekende) peil op het Leopoldkanaal gemeten, bedraagt 3,02 m TAW (op 31.12.2002). Daarentegen schommelt de Noordzee dagelijks tussen gemiddeld 0,56 m (eb) en 4,21 m TAW (vloed), en bij springtij tussen 0,28 m en 4,58 m TAW³.

Het idee om een kanaal tussen Brugge en Gent te graven, het **Kanaal Gent-Brugge**, ook de Brugse Vaart, de Gentse Vaart of het Zuidleiekanaal genoemd, ontstond in de 14^e eeuw toen de stad Brugge een verbinding wilde realiseren tussen de Brugse Reie en de Durme. Daarbij werd een hoge heuvelrug te Beernem en St.-Joris doorgegraven. Het was oorspronkelijk niet de bedoeling om het kanaal als scheepvaartkanaal te gebruiken, maar wel om Brugge van voldoende water te voorzien, onder meer om de Zwingel te helpen schuren. Door een dispuut tussen Gent en Brugge bleven de werken echter twee eeuwen stil liggen. Pas tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) kon men de werken hervatten. De stad Gent was toen immers afgesneden

³ Op 1 februari 1953 bedroeg het vloedpeil te Oostende 6,66 m TAW (astronomische voorspelling 4,41 m TAW) en het ebpeil 2,10 m TAW

van de Westerschelde door een blokkade van de Hollanders. Oostende werd voortaan de belangrijkste zeehaven. Het landsbestuur besliste daarom het kanaal Gent-Brugge volledig te realiseren (1613-1623). Zodoende werd Gent, via Brugge, met de Noordzee verbonden. Het kanaal heeft vandaag in de eerste plaats een **scheepvaartfunctie**, maar is ook voor de **afwatering** van het zuidelijke gedeelte van de Oostkustpolder van groot belang, o.m. voor de stroomgebieden van de Geuzenbeek en de Hoofdsloot.